غزل

دنیا دار که مستغنی په سیم و زر دي
هنرمند وسره ګنج دخپل هنر دي

بیهوده به زور ور وځان ته وایی
د دنیا سړی که هر څو زور آور دي

جودانی قدر یو لعل پکښې پیداشی
نورجهان واړه دتو روکانو غر دي

که دعمر و رفتن ته خوک نظر کا
دابه وایی چې آفتاب دمازدیګر دي

تعجب زما د ډیرو اسنکومه کړه
ماموندلی په دابحر کښې ګوهر دي

دریا خرقه یې خدای مکړه په غاړه
«رحمان» کوز پټکی تړلی قلندر دي

بخیل او فقیر

یوه فقیر له یوبخیل بـڼه ای څخـه څـه وغوښـتل، ورتـه ويې ویل: یوڅه را کړه!

بخیل ورته وویل: که تا زمایوه خبره ومنـــی نوبیا چې هرڅه ته غواړی، زه به يې درکړم...

فقیر وویل: پر سترگو، منم يې، کومه خبره ده؟

بخیل: خبره داده چې هیڅکله له ما څخه څـه مـه غواړه!!

رباعی

پاکه ربه ماته وکړې هــــدایت

دسرورکائنات په برکت

له دروغونه مې ژبه په امان کړې

د صدیق د صداقت په برکت

مشکلات د دې جهان په ما آسان کړې

دعثمان دشهادت په برکت

عاجزان زمادلاسه آزار نکړې

دعمر دعدالت په برکت

داکسی ما اچوی خوی دبخیلانو

دعلی دسخاوت په برکت

ضميرونه

ضمير هغه کلمه ده چې دنوم په ځای دتکرار دلرې کولو لپاره راځي.

ضميرونه په پښتو کې په څو ډوله دي چه مشهور قسمونه يې دادي:

شخصي ضميرونه، اشاري ضميرونه، استفهامي ضميرونه، مبهم ضميرونه، ربطي ضميرونه.

شخصي ضميرونه: هغه دي چې پريومعين شخص يعنی په متکلم، مخاطب اوغايب باندې دلالت کوي. شخصي ضميرونه داستعمال مخه په پيوست (متصل) اونا پيوست (منفصل) باندې ويشل کيږي.

الف- متصل ضميرونه: هغه دي چې يوازې نه راځي اوتل دفعل سره پيوست استعماليږي. متصل ضميرونه دادي:

م- دمفرد د متکلم لپاره لکه په ځم کې.

و- دجمع دمخاطب لپاره لکه په ځوکښې.

ې- دمفرد مخاطب لپاري لکه په ځې کښې.

ئ- دمفرد مذکر غایب لپاره لکه ځلمی تللی دی.

ل- دجمع مذکر مؤنثی غایبی لپاره لکه ملالی له خوبه پاحیدل.

ی- دجمعی مؤنثی غایبی لپاره لکه ځینی نجونی پوهنځی ولاړی.

څرګنده ېي: په حال او مستقبل کې دمفرد، جمع مذکر اومونث لپاره راځی، لکه ځلمی سهار وختی له خوبه پاڅي- ملالی چای څښي، هلکان سبق وايي. نجونی خط لیکي.

دغه متصل ضمیرونه همیشه دا فعالو سره پیوست راځی، نوځکه فعلی ضمیرونه ورته هم وایی.

دغه متصل ضمیرونه دوه حالته لری، فاعلی او مفعولی. په لازمی فعلونوکښی دفاعل په حیث او په متعدی فعلونو کښی دمفعول په حیث راځی. مګر په استعمال کښی منفصل ضمیرونه هم ورسره راتلای شی.

دضمیر فاعلی حالت

مفرد	جمع
متکلم- زه گرځم	مونږ گرځو
مخاطب- ته گرځی	تاسی گرځئ
مذکر غایب-دی گرځی	دوی گرځي
مونث غایب- دا گرځیده	دوی گرځیدلی

مفعولی حالت

مفرد	جمع
متکلم-زلمی زه و پیژندم	زلمی مونږ و پیژندلو
مخاطب- زلمی ته وپیژندلی	زلمی تاسی وپیژندلی
مذکر غایب-مادی ولیده	مادوی ولیدل
مؤنث غایب- ماد اولیدله	مادوی ولیدلی.

یادونه:

متصل ضمیرونه یوازی په ماضی فعلونو کښی مفعولی حالت لری اوپه حال اواستقبال کښی تل دفاعل په حیث راځی.

زرغونه انا

زرغونه انادا اعلیٰحضرت احمد شاه بابا مور وه، چې دا پښتنه میرمن د دی لویوهسکو غرونو په لمنو کښی دپښتونوالی یوښه محرکه بلل کیږی.

زرغونه اناد دې پاکي خاوری دخدمت او لوړ والی لپاره یو داسی نابغه زوی لکه احمدشاه بابا د پښتنو ملت ته تقدیم کړچی د «بابا» لقب یی وړی دی.

همدغه رنگه دی پښتنی میرمنی د (انا) لقب گټلی دی اوتراوسه پوری یې په پښتنی دنیا کښی نوم ژوندی دي.

زرغونی انا تل دخپل نابغه زوی سره په ښوښو افکار-وکښی مرسته کوله. لکه پخپلو پاکوشیدو کښی چې یې د پښتنوالی غذاورکوله، همداشان یې د پښتونوالی اوغیرت درس په خوله ورسوه.

په ۱۱۷۴ه کال چې احمد شاه بابا د پښتنو مشران اونور ارکان راوبلل چی دقندهار دنوی ښار د جوړولو لپاره یوه سمه او صحیح نقشه طرح کړی.

تردید ونظر یو وروسته دا نظریه خوښه شوه چې ښار
باید اووه دیوالونه اوڅو خندقونه ولري چې د دښمن له
حملې څخه خوندي شي.

دانظریه ټولو و منله. مګر په دې حال کښې زرغونه
انا خبره شوه. اعلیٰحضرت احمد شاه بابا یې کورته
وغوښت ورته ویې ویل:

زویه! داخبره ټینګه په غوږ کښې ونیسه... چې
پښتون هیڅکله دخاورو دیوالونو ته پناه نه وړي اونه په
خندق ځان له غلیمه خوندي کوي. پښتون دخدای
(ج) په مرسته او په خپل مټ ځان او وطن ساتي. نو
پخپل پښتنې همت اواستقامت په ځان او پښتون او
وطن ساتي... خوشې دیوالونه او خندقونه مه جوړوه؛ په
دې دیوالونو به یوازې زه اوته خوندي شو. هغه پښتنې
وړینداړې اوپښتانه و رونه چې دې خندقو او دیوالو، هغه
خواته دي هغه نوله تاڅخه ساتنه نه غواړي؟ او زمونږ
پښتانه . نه بلل کیږي؟ اوهم ته باید دومره انتظار ونه
باسې چې دښمن ترښاره پورې راورسیږي.

هغه ؤ چې داحمد شاه بابا به مغز وخخه هغه دباندینی مفکوره ووتله اویوه معمولی کلایی جوړه کړه.

همدا شان نقل کوی چې: په ۱۱۷۴ ه کال داحمد شاه بابا دماتی زخ په د رواغو کندهار ته راورسید. خلک داحمد شاه بابا له ماتی او دعسکرو د پوپنا کیدوله آوازی وار خطا ښکاریدل. خو داخبره زرغونی انا ته ورسیده.

دی میرمنی وویل: بری اوماتی دتقدیر په لاس دی. مگر احمد خان وژنی او ماتی نه کوی.

زرغونه انا دکندهار د ښار له جوړولو وروسته داحمد شاه بابا په ژوند وفا شوی ده. احمد شاه بابا په ۱۱۸۶ه کښی وفات شوی دی.

څلوریځې

زارشم، قربان شم دپلار ترپنده
راته یی ووی زما فــــرزنده!

لذت دور کوی تر ساتل ډیر دی
ښوبی خبریې ممسک له خونده

چې به تری نه ووګلونه لانــدی
خوب به یې نشو په پالنګ باندی

اوس په لــحد کې پراته په خاورو
پری زرغونه شول ګنډیری.سپاندی

ځوانمرد هغه دی چې لکه شمع
دځان سولو مجلـــس کاجمع

دبـــل لپاره که په خندا وی
پرمخ یې درومی باران ددمع

ژبه عادت کړه په ښو خبــرو
خبری ښې دی ښې ترشکرو

دخوند مثال یم شکری وایم
قـــدریی ډیر دی ترمرغلرو

حمد

کل ثنا په هغه ښایي
چي ثنايي هر څوک وايي
که څوک کوردی که څوک پاس دي
د ده دواړه په سپاس دي
هسی لوی عظیم پادشاه دي
چی آسمان د ده خرگاه دي
ځمکه فرش وربانـدې غرونه
ځای په ځای لکه مېخونه
دا همه د ده صفت دي
چي دملک زیب و زینت دي
په سجود ورته حجردي
په قیام ورته شجر دي
ده آفتاب هسی رخشان کړ
ده مهتاب هسی تابان کړ
دی دځمکی مخ زیبا کا
پری زیبا گلونه واکا

که ډیر خه در کاو ربانده مه وباړه
له خدا یه نور خه بی خدا یامه غواړه

ژړا دقــــــــرب، ژړا دبعد ده
وخدای ته ژاړه له خدایه مه ژاړه

دا پندله مانه په زړه کــــــې یاد کړه
خوچې دی وس وی مروت او داد کړه
زړونه دهر چا په انسان بناد کړه
آزاد بنــــــده کړه، بنده آزاد کړه

چې حاضر نه وی ورته بنه وایه
که هر خوبدوی بد مــه ووایه
که لرېا ډیر عیب په یار کې وینی
چــــې مخامخ شی ورته یې وایه

بحر خاموش دي سیلاب غـــرغر لری
سیلاب تش لاسی سیند دامن پر لری
دسیـــلاب کیډه له کانوډ که ده
بحر په کیډه کی قیمتی در لری

که سپین اوسره یی په کور کې تل وی
چې نه یی علم نه یی عـــــــمل وی

بنیاد یې نشه آخر به خوار شی
بخت به ترکومه ورسره مل وی
«عبدالقادر خان ختک»

ددی درس لغاتونه:

ممسک: بخیل	دمع: اوښکه
ویاړل: فخر کول	قرب: نږدې یوالی
بعد: لریوالی	بحر: سمندر
مروت: میړانه	داد: سخاوت

دليکوالی لارښوونې

۱. ښايي پوليکونکی لومړی داسې موضوع خوښه کړي چې هم ورسره مينه او علاقه ولري او هم پکښې ډېره معلوماتو څاوند وي.

۲. ښايي چې يو مضمون په ښه رنګ شروع او په ښه توګه پای ته ورسيږي.

۳. هره ليکنه د زړه خوښی په وخت کښې پکار ده. ولی چې دغسې ليکنه خوندوره او زړه راښکونکی وي.

٤. ښايي چې پوليکونکی دټولنی له غوښتنی او ذوق سره سمه ليکنه وکړي. يوازې دخپلی نظريی پيروی کوم ارزښت نلري.

٥. پوليکونکی ته په کار دي ترڅوچې لاس يې رسيږي پخپلو ليکنو کښې پردي لغات رانه وړي او خپله ژبه دنورو ژبو دتاثير لاندې رانه ولي.

٦. ضرور دی چې پوليکونکی ساده وآسانه ليکنه وکړي چې هر څوک ورباندې وپوهيږي او خوند تري

واخلي. یعنې ښايي چې په مناسبو الفاظو او خوږ وکلمو خپل مطلب بیان کړي او له زیاتو عباراتو او مبالغو څخه ځان وساتي؛

۷. د کلمو په انتخاب ډېر فکر او غور او دلوستونکی دپوهې خیال ساتل پکار دي.

۸. په لیکنه کښې دبل چاپسې کول ښه کار نه دی ښايي چې هر لیکوال په طبیعي ډول خپل مطالب ښکاره کړي. کټ مټ دبل چا دسبک تقلید ښه نه دی. ښايي چې دفکر ډول او د بیان طریقه موخپله وي.

۹. په یوه لیکنه کښې سرتر پایه هم رنګي پکار ده یعنې یو عبارت ډېر ادبي لیکل او بل په عادي رنګ لیکل د کمزورۍ او بې تناسبۍ نښه ده.

۱۰. ښايي چې یو لیکونکی د جملو په جوړولو کښې له رنګینۍ څخه کار واخلي او ټولې جملې یو شان زانه وړي.

۱۱. یو لیکونکي ته پکار دي چې له خپلې لیکنې څخه یوه ښکاره نتیجه واخلي.

PROPERTY ACKU

۱۲. دیو کتاب او مقالی په لیکنه کښې د ماخذونو ښودل لازمي خبره ده.

۱۳. هر لیکوونکی باید خپله لیکنه په دوهم ځل وګوري ترڅو د عقل او ادب په چوکاټ برابره شي.

۱٤. په مسوده کې دوهم ځل فکر کول او دهغه سمول یو ډیر ښه عادت دی. بنایي چې بوه لیکنه څوځله اصلاح کړای شي.

۱۵. مشق او مطالعه دلیکوالی لپاره یوه غوره لار ده.

۱٦. دلومړنی مشق طریقه داده چې دیو اخبار سرمقاله په غور ولولی. مهم ټکی اوښه مطالب وزنه یاد داشت کړی اوبیا هغه پخپل عبارت ولیکی، بیا پکښې دوباره غور وکړی چې څومره فرق پکښې راغلی دی.

۱۷. دهری موضوع په باره کښې یاد داشتونه غونډول اوهغه په ښه شان ترتیبول دمضمون دلیکلو سره مرسته کوی.

پند او نصیحت

درته وښیم کیمیـــــا دسعادت
دبـــــدانو سره مه کوه صحبت

که لوېي غواړې ځان کم ګڼـه ترېله
بل تـــــردې د پاسه نشته نصیحت

په دوستانو لطف کړه چې خو په تاشي
د دښــــمن سره هم ښه کوه خلقت

نوراني کا هغه ځای چې سره کښېني
ډېرینــــه ځلورهوښیار په مشورت

که ګنجو نه دقارون درتـــه انبارشي
په هـــــرلوري غور ځوه په سخاوت

خو دوستي د دنیا ډېر وي په زړه کښې
هغــــه هومره ډېر فساد وي قباحت

شور غوغا. جنګ وجدل به ترمینځ نه وو
که هر څوک سره راضي واي په قسمت

که راحت غواړې په ځان محنت قبول کړه
بې محـــنته هیڅوک نه مومي راحت

پوهنه

پوهنه هغه رڼا ده چې ټل یې د بشري ګمراهیو د تیارو سره مقابله کړیده او د نړۍ پوهیو تورتم یې پخپلو وړانګو روښانه کړیدی او د جهالت توري تیاري یې له مینځه وړي دي.

په دنیا کښې چې څه انکشافات شویدي او یا کیږي هغه ټول د پوهې له برکته دي او دا چې ځینې هیواد ونه پرمختللي دي او ځینې وروسته پاتي دي، داهم د پوهې او نا پوهۍ اثر دي. ځکه چې ټول پوهان د علم او پوهې د زده کړې او تحصیل توصیه کوي او انسانان د پوهنې په رڼا کښې د پوهنې خوانه بولي.

خدای (ج) په قرآنکریم کښې فرمایلي دي:

آیا برابر دي هغه کسان چې علم لري. له هغه کسانو سره چې علم نه لري؟ یعنې برابر نه دي. همداشان حضرت رسول اکرم (ص) فرمایلي دي چې د علم تحصیل په مسلمانانو باندې فرض دي. اروپایي

پوهانو هم د علم او پوهنې په توصيف کښې ډير څه ويلي دي. دمثال په توګه.

مولانا وايي:

«لومړی شاګردی وکړه وروسته بيابنوونکی شه.»

نوردا ويلي دي:

« څوک چې پوهنه نلري ګويا ژوند نه لري.»

پاسکال وايي:

« دانسان لوړتيا په پوهنه او فکر کښې ده.»

دليپنز وينا ده چې:

« دعلم د زده کړې په وخت کښې بايد فکر وکړوچې څه زده کوو؟ اوله دې زده کړې څخه څنګه استفاده کوو.»

ديونان پوهانو هم د علم په باب کښې خپلې نظريې څرګندې کړې دي.

افلاطون ويلي دي:

"هغه خوند چې له علم او پوهنې څخه سړي ته حاصليږي ډير پاک او سپيڅلی خوند دی.

سقراط وايي:

« خپل وخت دی دخپل نفس داصلاح لپاره دګټورو آثارو په لوستلو صرف کړه او علم ته پرمال ترجیح ورکړه.»

حکایت

اوریدلی مې کیسه ده
چې له شاتونه خوږه ده
داختر په ورځ سهار
بایزید چې ونامدار
له حمامه راوتلی
په کوڅه کښې تېرېدلی
ایرې خاورې چاله بامه
راچپه کړلې ناپامه
مخ اوسرېې شو ککړ
په ایرو په خاورو وخړ
با یزید په شکر کښېنوشو
دخپل مخ په پاکېدو شو
چې زه وړیم دبل اور
چې په اور کښې شم نسکور
له ایرو به څه بد وړمه
یا به لږ شکوه کومه

نعت

رب العالمین دی رحمة گڼی
نه لری ثانی چې دی خاتم النبین گڼی
ډیر خلک دی وایستل تیارونه درڼا لورته
ستالاس کې رڼا مسلمانان.نور الیقین گڼی
ته په مومنانو مهربانه له هر چاته وی
ځکه دی رؤف رحیم. ارحم الرحمین گڼی
ستاخلق عظیم خو په قرآن کې خدای ستایلی دي
نور خلق لاخه چې مشرکان دی هم امین گڼی
ډیر دی له دوزخه گرځولی دجنت لورته
ښائی درسره چې دشفیع المذنبین گڼی
تامومن په بعث بعدالموت باندی مومن کړلو
نه مری مومنان آب حیات داسلام دین گڼی
غیب ته دی نظر متوجه دمومنانو کړ
ځکه حیوانی نظر سطحی او ظاهر بین گڼی
دی دنیا نه ښه بله دنیا ځانته مومن لری
هلته مومن هرڅه لری کله ځان مسکین گڼی

هو، پوهانو ځان أیـــــری کړ
له لوینـــی یې ځان پری کړ

ځوک چې ځان ته گـــوری تل
خـــدای ته نشی کړای کتل

لویی تل په گفتـــــــــار نده
لوخـــــــبره پکار نده

تواضع به دې سرلوړ کا
تکبر به دي تل خوړ کا

لغات

١. شکوه = شکایت
٢. لویی= تکبر
٣. تواضع = خاکساری
٤. خوار= ټیټه، ښکته

شعر که نثر؟

په شعر یې لیکی که په نثر؟
په نثر خویی نشم لیکلای!
نو فقط په شعر به یې وایی؟

نو فقط په شعر به یی وایی؟

نه خیر شاعر نه یم.

آخر! خویا به یی په نثر لیکی او یا به یی په شعر وایی...؟

د ولی؟

داځکه چې هر څه چه نثر نه وی هغه شعر دی او چې شعر نه وی هغه نثر دی.

څنګه؟ که زه خپل پلارته ووایم: ماته له بازاره. میوه راوړه. دانو نثر دی که شعر؟

نثر.

سبحان الله؟! څومره ساده یم. داپنځه لس ۱۵ کاله کیږی چې په نثر خبری کوم خوتر اوسه نه پوهیدم؟!

کتاب خرخوونکی

یو سړی له کتاب خرخوونکي څخه پوښتنه وکړه چې کتاب خرڅولو کښې به ګټه ده که تاوان؟

کتاب خرخوونکي ورته ووېل: تاوان. داځکه چې څوک سواد لري هغه پیسې نلري او څوک چې پیسې لري سواد نلري.

دوه ملګري

دوه ملګري وو، چې یوملګري یې یوې لوړې رتبې ته ورسید. نوځان ځني وژک شو خپل ملګري یې هیر کړ.

یوه ورځ هغه غریب ملګري د دې معتبر ملګري دنوې رتبې دتبریک لپاره ورغی. خومعتبر ملګري چې ډیر مغرور شوی و، غریب ملګري یې ونه پیژانده اوپه ډیر غرور او تکبریې ورته وویل:

«ومې نه پیژندلې ته څوک یې ؟ او دڅه لپاره راغلی یې؟».

غریب ملګري ورته وویل:

«زه ستا پخوانی ملګری یم. زه خبر یم چې ته ړوند شوی یې نو ستاد تعزیت لپاره راغلم.»

اشارې ضميرونه

په پښتو کښې ځینې اشارې ضمیرونه هم شته چې د اشارې په ډول د اشخاصو او شیانو په ځای استعمالیږي.

په پښتو کښې اشارې ضمیرونه په لاندې ډول دي:

دغه. دغو- د نږدې مذکر لپاره.

دغې. دغو- دنږدې مونث لپاره.

هغه. هغو- دلیرې مذکر لپاره.

هغې. هغو-دلیرې مونث لپاره.

په دغو کلمو کښې (دغې. هغې) دمفرد مؤنث لپاره. او دغو. هغو دجمع مذکر او مؤنث لپاره دماضي متعدي په فاعلي حالت او ارتباطي حالت کښې استعمالیږي او (دغه. هغه) په نورو حالاتو کښې دمؤنث. مذکر. جمع او مفرد لپاره یو شان راځي.

مثالونه یې په لاندې ډول دي:

فاعلي حالت	ارتباطي حالت	نور حالتونه
دغې ډوډۍ پخه کړه	له دغې نه قلم واخله	دغه راغلی ؤ
هغه کالي ومینځل	هغې ته کاغذ ورکړه	دغه راغلی وه.
دغو لار جوړه کړه	ددغو کارولی نه کوې؟	هغه نه ؤ راغلی

هغه نه وه راغلی	له هغوپوښتنه وکړه	هغو خپل کارونه وکړ

یادونه: له اشاري ضميرونو سره که چيرې مرجع نه وي ذکر شوی، نو اشاري ضميرونه بلل کيږي. لکه په پورته مثالونه کښې. اوکه چيرې مرجع ورسره راغلی وي نوبيا ورته اشاري صفت ويل کيږي.

لکه: دغې ښځې نمونې پخه کړه- دغوسړو لارجوړه کړه.

دغه هلک يو پوه هلک دي.

لویوالي

شپه او ورځ وریسی ګرځی هرانسان
دی مقصد ته رسیدل نه دی اسان
بلماپانو پیدانکړه په ډېر مال ګښنی
تش لاسونه بیرته راغلل تاجران
په یوازی علم کله حاصـــــــلېږی
مالیدلی د ډېر علم خاوندان
هسی وایی په قوت او زور مونده شی
په غلطه لاره تللی ظالمان
چې په تش کمال او فن باندی یې غواړی
په رښتیا چې غولیدلی داکسان
په رتبه یا نسب کله څوک لوییږی
لویوالی مه ګڼه هومره ډېر ارزان
بی د دین له خدمت بله لاره نشته
په دی لاره ګښنی یې مومی هوښیاران
که قوت لری، که علم، که دولت دی
که داټول کړی په همدې ځای کی قربان

نوبه هلته ستا به برخه شي لويالي

په دې شرط که درنه وزک نشي خپل ځان

لطیفه

یوه سړي یوه ګنډونکي ته یوه پیاله چې په قیمتي دسمال کښې تړلې وه، ورکړه چې د امانت په توګه یې ورته وساتي. ګنډونکي پیاله په تاخچه کښې کېښوده او خپل شاګرد ته یې وویل:

د دې پیالې سره غرض ونکړې چې زهر پکښې دي. لږ شیبه وروسته ګنډونکی د خپل کار لپاره د باندې ووت. شاګرد فکر وکړ چې په دې پیاله کښې خوږ شی کمال شته او حتمي یې باید وګوري. پیاله یې راواخیسته. وې لیده چې له شاتو ډکه وه نو ژر یې هم دغه دسمال چې پیاله پکښې تړلې وه، یوې دوړې پخوونکي ته وروړ او په بدل کښې یې ورڅخه تودې دوډۍ راوړې او شات یې ورسره وخوړل. تشه پیاله یې په تاخچه کښې بیرته کېښوده او بیده شو.

کله چې ګنډونکی راغی ویې لیده چې پیاله تشه پرته ده او دسمال هم نشته. شاګرد یې راویښ کړ او پوښتنه یې ورڅخه وکړه چې داولې؟ شاګرد ورته وویل

چې: زه ویده وم چې را ویښ شوم او مې کتل چې دسمال نشته او چا غلا کړی دی. ومې ویل چې اوس به استاد ته څه ځواب ورکوم؟ نوهغه زهر مې وخښل چې مړ شم. دمرګ په انتظار پروت وم چې ته راغلې.

بار دنیا هرڅو مره که سپک وی ښه پروالری

تله دعمل یی که درنه وی ځان سنګین ګڼی

ستامینه می بس ده چې له ځان سره یې خدای ته

وړم

ستا رضا " الفت" رضا درب العٰلمین ګڼی

حمید مومند

حمید بابا دپښتو ژبی دیر نازکخیال او باریک بین شاعر تیر شوی دی چی تر ده و روستو شاعرانو ورته دده دنازک خیالیو او نادرو تشبیهاتو او استعار وله مخی د موشگاف لقب ورکړی دی: پیر محمد کاکړ چی داحمد شاه بابا په وختوکی اوسیده، تر خوشحال، رحمان بابا، عبدالقادر او اشرف خان هجری و روسته دحمید داسی یادونه کوی!

پس له دوی نه موشگاف عبدالحمید دي
چی یې ووی ښه نازک نکته دان شعر

شمس الدین کاکړ وایی:

پس له ده نومو موشگاف عبدالحمید دی
باریکی یی دکلا م ده دځان شعر

عبدالله محزون وایی:

دحمید موشگاف وخیال ته هوش کړه
گوندی شي دده په جذب تیز نظر

میرزا خان ویلی دی:

که هر څو شعر بلند وایی حنانه!

دحمید موشګاف نه شي ځواب

حمید بابا په قوم مومند او دبېښـور د ماشوخیلو پـه کلی کی زیږدلی دی خود زیږېدو نیټه یې معلومـه نـه ده مګر مړینه یې پروفیسر بومهارت په ۱۱۴۵ ه کـال کـی بللی ده.

دحمید بابا په شعر کی علاوه پـه نـورو ادبی مزایاؤ، دوه مهم خصوصیتونه لیـدل کیږي: یو خصوصیت یی شعري ته لازناته ښکلی تشبیهات اوخوند وری استعـاری دی چې پـه دی لاره کی ځانتـه سـبک لـری او ددهٔ شعرله نورو څخه جلا کـوی. او بـل خصوصیت دادی چی د پښتو ژبی ډیر زاړه لغتونه یی په خپلو اشعارو کی استعمال کړی دی. حمید بابا برسیره پـه نـازک خیالی اجتماعی شعرونه هم لری چی داسی وایی:

چی داوسپنی ځنځیر شلوی په ګوتو

هغه دیو په اومه تار داحسان نښلی

دامضمون چی بی زحمته راحت نشته. په ښه ښـه الفاظو کې بیانوی:

څو شبنم غوندی شبګیر په سروانخلی

له ګل رخ سره به نه شی هم آغوش

دنازولی او جاهل ذوی په باب کی څه ښه وایی:

نازولی زوی نه اخـــــــلی ادب

او د سیوری نخل نه نیسی رطب

ونیومشه هغه زوی دی پخـــوا پوری

چی یې نه نیولی درس وی نه مکتب

په غوجل کی باری خر او کچر ښه دی

نه په خونه کې جاهل اوبی طلب

دننګ او دناموس په باب کې وایی:

چی دبل ننګ وناموس ساتلی نه شی

. وبه نه ساتی څوک خپل ننګ وناموس

دحمید بابا آثار دادی:

۱. دحمید بابا داشعارو دیوان چې د پخوانـی لیکوالـو په منځ کې په « درو مرجـان» مشـهور دی او تقریبـا دری سوه غزلی لری او څو واره چاپ شوی دی.

۲. د۱۱۲۷ ه کال یې د «شاه گدا» قصه چې دمخه هلالي په فارسي لیکلې وه حمید بابا په پښتو ترجمه کړې ده.

۳. دمولانا غنیمت د «نیرنگ عشق» ترجمه ده چې په پښتو مثنوي یې ترجمه کړې ده او په پای کې وايي:

شعرنه دي داخوناب دزخمي زړه دي
یاوتلي دستي دمرله خولې د مړه دي
یا نغمه دنیم بسمل مرغه دخولې ده
یامجنون ته معمی ښکلې لیلی ده
یادوینو آبا سیندو هلـــــــې موج دي
یاله ښاره دحیرت وتلي فوج دي

زړه کړه!

په نغمه لکه بلبل غږېدل زده کړه!
پته خوله ویناد ګل بلبل زده کړه!

رخت په سر کړه له غنچې نه دا بهرشه!
په هوا لکه وږمه چلېدل زده کړه!

داړغی په خیر د ګل سره همرازشه
په ژېړه صورت د ګلو ساتل زده کړه!

نسترن شه په آغوش سرو آزاد کړه
په هر بوټی د ګلشن تاوېدل زده کړه!

کوډنی مرغه په شان به خومره ژوند کړی
دشاهین په دود آزاد الوتل زده کړه!

که دنړو آسایش او آرام غـــــــــواړی
ګهوارې غونډې دځان کړېدل زده کړه!

راحت پرېږده. زحمت واخله «سیدحسنه»
دوطن په در دوغم ژړېدل زده کړه!

دشاعر مدح

ابوالعینا دبغداد مشهور شاعر او ټوکی، دابن مکرم دمصرله ټوکی شاعر سره دکوم امیر په مجلس کی خنګ پر خنګ ناست و. اویو دبلبل سره بی پټی پټی خبری کولی.

امیر د دوی سرګوشی ته ملتفت شو، او دټوکو په ډول یی ورته وویل:

بیاځه دروغ جوړ وی!!

ابوالعینا فورا ځواب ورکړ:

«ستاسی مدح کوو!!»

میرزا خان انصاري

میرزاخان انصاري د نورالدین زوی او دبایزید روښان لمسی دی. په تبر «اورمړ» او په غالب ګمان سره د ۹۸۸ ه ق کال په شاو خوا کی زیږېدلی دی.

بایزید روښان دافغانستان په تاریخ کی دیو اتل مجاهد حیثیت لری، ده او د ده ځواکونه تر ډیره وخته پوری دمغولی حکومت مقابله کړېده. خو دد غو جنګو نوښخه وړاندی او وروسته د میرزاخان انصاري په هکله تاریخ هیڅ ندی لیکلی خو دومره اټکل کیږی چې یا خو میرزاخان انصاري د روښاني نهضت دمشری ښخه بې نیازه ؤ او یا داؤ چې یو فقیر مزاجه سړی ؤ چی دتبلیغی او دینی چارو ښخه پرته بی دمشری او واکمنی سره مینه نه وه.

خپله میرزاخان انصاري داسې وایی:

«ددنیا په جنجال ښرنګه خو دنمایی

ښی د دین خبری زده کړی له خطیبه»

د راورټي انګریز. ختیځ پیژندونکي دوینا مطابق، میرزاخان انصاري یوسیاح وچې دهرات څخه تراګرې پورې په ټول افغانستان اوهندوستان کې مشهورو. کیدای شي چې د راورټي دغه وینا تر ډیره حده حقیقت ولري. د میرزاخان انصاري دلاندې بیت څخه د ده سیاحت معلومیږي.

میرزا خان په برهان پوزکې ننداره کړه
له اصلي وطنه راغی بیانه ځینه

د میرزاخان انصاري دمړینې نیټه ښه معلومه نده خو دولت لواني د ده د مړینې نیټه دخپل شعر په یوبیت کې داسې ښودلې ده:

ددکن په جنګ شهید شوی خشنود اوسه
په تاریخ د زر څلویښت کې دی ګذرو

ددغې جګړې صحنه په خپله د میرزاخان انصاري په شعر کې داسې انځور شویده:

په تاریخ د زر څلویښت وُدا خبر
چې لیده شو په دکن ګوجرات جبر

له دې شعر څخه څرګندیږي چې میرزاخان انصاري په ۱۰٤۰ ه ق د دکن په یو جنګ کې شهید شوی دی.

د میرزاخان انصاري شاعري:

میرزاخان انصاري د بشپړ دیوان خاوند دی. چې ځینو لیکوالو دې دپښتنو شاعرانو په لومړي لیکه کې درولی دی.

د میرزاخان انصاري شاعري تصوفي رنګ لري، دکلام جام یې د توحید اسرار او رمزونو په میوډک دی. د وخت اومعرفت رازونه یې ډیر ښکلي بیان کړیدي. د ده دیوان ادبي، علمي او تاریخي ارزښت له دې څرګندیږي چې کلام یې مونږ ته د تصوف دیوی منظمې مفکورې په توګه وړاندې شوی دی.

همدارنګه که مونږ د انصاري دیوان په غور او ځیر سره تره کتنې لاندې ونیسومو جو تیږي چې د ده وتصوف کیفیات د رحمان بابا غوندې ښکاره ندي، خو سره له دې بیاهم دیوان یې له دغو ښکنو څخه بیخي خالي ندی بلکې ډیر څه لري.

نن به وکړم خــــــوصفته

دمــــــولا له ارادتـــه

هر یوفعـــــــــل چې یې وینی

خـــالی ندی له حـــکمته

پر احمد «ص» نزول قـــرآن شو

چې سل څوارلس یې سورته

چې شپږ زره په شـــــمار دی

شپـــــږ سوه شپږ شپیته آیته

دیرش یې سپـــــاری دی

څوارلس یې سجده دی تلاوته

دری لکه دیرش زره دولس حرفه

بیـــــایی څوارلس روایته

په پښتوبه یی زه وایم دهر   حرف یـــازده لغــــته

رهبری یی دتوحـــید که   په څـــولونه عبــــارته

کل صفت یی بیان شوی   دتوحید له مـــــعرفته

لکه علم دتوحیـد دی   نور دی واړه اشــــارته

دمیرزا کلام شیرین شو

دروښـــــان له بـرکته

رحمان بابا

عبدالرحمان بابا په یوه غریبه کورنۍ کښې پیدا شوی دی. د دې نامتو شاعر ابتدائي معلومات تر اوسه چا مفصل ندي لیکلي. دده له ځینو اشعارو او ځینو پوهانو له معلوماتو څخه فقط دومره څرگندیږي چې عبدالرحمان په قوم مهمند او د مهمند دبهادر یعه کلي کښې زیږیدلی دی. عبدالرحمان پخپله زمانه کښې یوصوفي مشرب او په عشق کې داسې ډوب شاعر تېرشویدی چې په خپلې فقیر مزاجي او په عشق کې یې فنا شوی حالت دی ټولو پښتنو په زړو کښې محبوب گرځولی دی.

عبدالرحمان تر ۱۱۱۸ هجري کال پورې ژوندی وو. ځینې خلک داهم وایي چې رحمان بابا په ځلمیتوب کښې یو پلا خوشحال خان سره په اکوړه کښې لیدنه کړیده نوپه دې صورت کښې موږ ددې نومیالي پښتون شاعر د ژوندون کلونه له ۱۰۵۰ هجري څخه تر ۱۱۲۰ هجري پورې تخمین کولای شو.

مثنوی

له هرچا سره چې یونفس قرین شوم
دهغوله خویه بویه په زړه شین شوم
زړه مې خوږ په هیچانشي په عالم کې
له عالمه سره زیست کړم په ډیر غم کې
څو دسړدله مخه څوک راسره یار شو
چې بې خپل مقصد پوره شونو ویزار شو
چې بې مخ په مخ له تاسره وفا وي
په قفا در سره خیرپه په سل جفا وي
چې بې بنه ګڼي هغه در سره بدشي
تل له تاسره په زړخه په حسد شي
هر چه تاسره یاري کانـــــه یاران دي
همګې واړه لړم دي یاماران دي
تش دخولي لباس مباس دي سره کیږي
دهرچاخاطر خپل سو دوته پر کیږي
دراحت په وخت سل لافي دیاري کا
دمحنت ساعت چې راشي ویزاري کا

شاه جهان بادشاه څه لږ نه وو نمنځلی
چې په بند شوهمګی وو ځنی تللی
هئ توبه له دې جهانه تېبنی تېبنی
په صحرا کې یکتنها ګرځیدی ګوښی

بیټ نیکه

بیټ نیکه د پښتنوله مشهورو نیکو نوڅخه و. ده دوه نور ورونه درلودل. چې یو سړبن او بل غرغښت نومیده. چې هغوی ته هم د پښتنو ډیری قبیلی منسوبی دی.

دبیټ نیکه نوم مؤرخینو «بیتنی» او «بټن» هم لیکلی دي او دده ژوند د ۳۰۰ه او ۴۰۰ه ترمینځ اټکل شویدی.

ترټولو پخوانی کتاب چې ددی نیکه نوم او اشعار پکښی راغلی دی د تذکرة الاولیأ کتاب دی چې سلیمان ماکو په ٦١٢ ه ق کال په پښتو لیکلی دی او دبیټ نیکه یا دونه داسې کوی:

نقل هسی کاندی یارانو! چی روزګار بیتنی کښی د ده و روړچې سړبن نومیده او پـر شیخ بیتنی هم خوراګران و. زامن نه درلودل. بیتنی خپل زوی اسمعیل وزکړه او دسړبن په کاله لوی شو. مهربان

خدای د اسمٌعیل په برکت سربې ته ډیر زامن په نصیب کړه.

بیت نیکه سربیره پردی چې د پښتنو له مشهور و نیکه گانو څخه و. مناجات یې سلیمان ماکو پخپله تذکره کښې راوړی اولیکی: نقل کوی چې شیخ بیټنی سپین ږیری شو، نو ده به هر کله ښښتن ستایه اورب ته به یې در خواست کاوه چې زماپه کهول او دسربې اوغرغښت په کهول کښې برکت کړی.»

دپښتو ترجمې

دپښتو دترقۍ او دژواندانه داړتیاو په اساس ورځ په ورځ په پښتوکې له نورو ژبو څخه د ترجمولمنې اړتیرې. یوه ژبه هم بې له ترجمو څخه مخ په وړاندې نشي تلای. پښتو هم ازومرو ترجمه ته اړتیالری او په دې وسیله به دپښتو لمن له علمي آثارو څخه ډکیږي. مګر په یوه ژبه کې دنورو ژبو علمي کتابونو او آثارو ترجمه کول ځینې شرطونه هم لري. که چیرې هغه شرطونه برابر نه وي نو بیا ژبې ته دفایدې په ځای زیان رسوي. په موجوده وخت کې چې له پارسي څخه په پښتوکې ترجمې کیږي یقیناً چې دغه ترجمې د داسي کمزورو کسانو په لاس کیږي چې نه په پښتوسم پوهیږي او نه په پارسي کې پوره مهارت لري.

که چیرې دې پلوته پوره توجه ونکړای شي نو د پښتولیک ډول به دنیمګړو ترجمو سیلاب په مخه یوسي او بیا به څوک په ښه او بده ترجمه کې توپیر نشي

کولای. له دی کبله غواړو چی په دی برخه کې ځینی لازښوونی وکړو.

۱. له هر څه نه ړومبی پخپله د ترجمی کوونکی زیات زحمت، پوره غوره او پاملرنه پکار ده. که څوک په دغه کار کې بی پروایی کوی او د پښتو د ښه والی خیال نه ساتی نو دهغوی ترجمی به خامخابی مزی وی.

۲. دیو پوخ لیکوال له خوا دځینو ابتدایی ترجمو کتنه او سمونه هم یوه ضروری خبره ده. ولی چې بی لازښودنی هیڅوک کوم ځای ته نشی رسیدلای.

۳. دکلمی په ترجمه کې که مشتبه وی له پوهو کسانو څخه پوښتنه پکار ده په دی برخه کې شرم کول یا سترګی پټول د وروسته پاتی کیدو لوی سبب دی.

٤. ترجمه کوونکی باید په دواړه ژبو پوه وی. که چیری په دواړو ژبو باندی ونه پوهیږی ترجمه یی خامخا دمعنی. تعبیر او مطلب له مخی کمزوری راځی. او دا دیوی ترجمی له پاره لوی عیب ګڼل کیږی.

۵. ښه ترجمه هغه ده چې په محاوره برابره او د خلکو له پوهې سره سمه وي. له محاورې نه وتلې ترجمه بې ارزښته بلل کیږي.
٦. ټکي په ټکي ترجمه کول هم سمه او خوږه نه راځي.
٧. په ترجمه کې دبلې ژبې مطلب او معنی د پښتو په کالب او چوکات کې اچول پکار دي. لکه چې دمخه موهم ویلي دي. دخپل چوکات غوښتنه داده چې پښتو په محاوره برابره دي. کوشش وشي چې دبلې ژبې لغات پکې نه وي. ډیرې اوږدې جملې باید رانه وړل شي. مبتدا او خبر دې تر بله نږدې وي.
٨. که چیرې یو مطلب په یوه جمله کې نه بیانیږي نو بیا د عطف د توري په واسطه د جملو ترمینځ تړون راوستل پکار دي.
٩. کله مونږ دبلې ژبې په ډول ترجمه کول د ژبې ملا ماتول دي. مثلاً که څوک « ضرب زیداً عمراً» داسې ترجمه کړي « وواهه زید عمر» نو دا به

خومره ناوړه ترجمه وي، که دپښتو په محاوره يې برابره داسې ترجمه کړي: «زيد عمر و واهه» نوخوږه پښتو به تري جوړه شي.

۱۰. په پښتو کې دفعلي جملې ډول اوبڼه داده چې لومړي فاعل. بيامفعول اوو روسته فعل راځي مګر عربي له دغه ډول څخه چپه رنګ لري. هلته اول فعل. بيا فاعل او وروسته مفعول راوړل کيږي نوځکه ټکي په ټکي ترجمه کول سمه او روغه نشي راتلای.

۱۱. په ترجمه کې کټ مټ دبلې ژبې اصطلاح او تعبير اخيستل غلط کار دی. دفارسي «قرار معلوم» دمعلوم له قراره ترجمه کول دفارسي او پښتو دواړو خوابول دي.

۱۲. په دې ډول وفارس لب دريا په پښتو کې د سيندپه غاړه ترجمه کيږي. که څوک يې د سيندشونډه ترجمه کړي نوخومره ناوړه ترجمه به وي.

۱۳. دنومونو اوعلامو ترجمه کول سم کار نه دی بنايي چې دنومونو ترجمه په خپل شکل راشي او اصلي

رنگ او بڼه یې   بدله نشي. مثلاً که څوک «اناتول فرانسي» د فرانسي په اناتول ترجمه کړي نودا به دبې ذوقۍ یوه اولویه نښه وي.

۱۴. په ترجمه کې د کلمو له تکرار څخه ځان ساتل هم ضروري دي. یو کلمه بیا بیا راوړل د ترجمې خوند او مزه بیخي له مینځه وړي.

۱۵. له ترجمې نه مخکې ښایې چې یو مضمون ږومبی وکتلی شي. په دماغ کې ښه ځای کړای شي او بیا له هغه یې په ترجمه کولو لاس پورې کړې شي.

د ترجمې دپاره دنورو پښتنو پوهانو په نظر نور شرطونه هم شته چې په لاندې ډول دي.

۱. له کومې ژبې نه چې ترجمه کیږي ښایي چې مترجم په هغه ژبه باندې ښه پوه وي او دهغې ژبې قواعد او اصطلاحات ورته پوره معلوم وي.

۲. ښایې چې مترجم د ترجمه کیدونکې کتاب دلیکلو د زماني په لغاتو او حالاتو او د کتاب او د کتاب دلیکلو په سبب او باعث ښه خبروي.

۳. په کوم فن کې چې مترجم ترجمه کوي ښايي چې دهغه فن په اصطلاحاتو ښه پوه وي او ددغه فن سره يوه خاصه علاقه ولري.

٤. ښايي چې مترجم دعلمي لياقت خاوند او د پراخې مطالعې څښتن وي.

٥. ښايي چې مترجم په خپله ژبه کې پوره مهارت اولاس ولري او دخپلې ژبې له قواعدو، اصطلاحاتو، متلونه اولغاتو څخه په ښه شان خبروي.

٦. ترجمه بايد په آسانه او روانه طريقه وي چې لوستلونکي ترې پوره مطلب واخيستلای شي.

۷. ترجمه بايد په معنی او مفهوم کې له اصل سره سمه وي. نه پکې داصل مضمون دمطلب نه څه پاتې شي او نه پکې زياتوالی راشي.

۸. دښې ترجمې صفت دادی چې اصل مطلب پکې داسې ادأ شي چې لوستونکی پرې دترجمې گومان ونه کړي. بلکه اصلي مضمون يې وبولي.

رحمان بابا یو دیوان لري چې په دوو دفترونوکې لیکل شوی دی. په دې دواړو دفترونوکښې دشاعرانه فن او ادبیاتو دنازک خیالی له مخې څه خاص فرق نشته. دواړه دفترونه د یوه پاخه فکر او لوړ دماغ نتیجه ده.

د رحمان بابا اشعار ډیر ساده، سلیس او روان دی. د اشعارو مضامین ئی اخلاقی، دینی، اجتماعی او دتصوف لویه برخه لري.

د پښتو ژبې په کتابونو کښې دا دیوان فوق العاده شهرت لري. او پښتانه د رحمان بابا دیوان ته په درنه سترګه ګوري، ځکه هغه دپښتو دیوه پیاوړي شاعر داخلاقی، دینی، اجتماعی او تصوف د اشعار ویوه لویه مجموعه ده.

۹. نبایی چی مترجم دلیکوالی په فن کي دپوهی اوتجربی خاوند وی او د ژبی له قاعدو اواصولو ښه خبروی.

ښه مېرمن

وايي چې يو چاېو سپين ږيرى او بوډا سړى په ښا ډاکټر ته دمعالجې له پاره راوړ. ډاکټر له زوړ سړي څخه پوښتنه وکړه چې: د استا پلار دى؟

زوړ سړي ورته وويل: دا مې پلار نه دى دا مې زوى دى! ډاکټر په ډېر تعجب و پوښته چې: «ته ولې داسې ځوان يې او زوى دې داسې سپين ږيرى او بوډا دى؟ زوړ سړي ورته ځواب ورکړ: «دا ځکه چې زه په کورکې نيک کرداره، په ژبه پوهه، کاريګره او پاک لمنې مېرمن لرم چې دهاندې په ډېر قوي او ډاډه زړه کار کوم او په کورکې د دې په خندا ټول غمونه او ستړياوې را څخه ليرې کېږي.

خو د زوى مې داسې ښځه ده چې هرکله سره ووينې د دواړو روحي رنځ زياتېږي، ځکه چې روحي توافق نه لري او بل داچې ښځه يې ډېره عصبي، بيکاره او ناپوهه ده. او همدا سبب دى چې زما زوى دې حال ته رسېدلى دي!!

د ځان وير

يو د خپل ځان نه يم. نورچې ګورې د هرچايمه

خدايږو د ژړايمه

خدايږو د ژړايمه

ځانته د رمل نه شوم. خود نو روتل د وايمه

خدايږو د ژړايمه

خدايږو د ژړايمه

نوې شوه نغمه د ژوند

ګرمه هنګامه د ژوند

تيره قافله د ژوند

يوزه تنها پاتې بې جرس او بې صدايمه

خدايږو د ژړايمه - خدايږو د ژړايمه

بند په ساحرۍ د چا

قيد کړم سامرۍ د چا

وريت شوم په نغرۍ د چا

سوځم نه پوهيږې وړتيدوته په خندايمه

خدايږو د ژړايمه

خدایرو د ژړایمه

ځانته ویرانه یمه

بل ته خزانه یمه

پټه افسانه یمه

په ځان می څه ونکړه په تعریف دتیرابایمه

خدایرو د ژړایمه

خدایرو د ژړایمه

وژکه ابتدا زما

سرشوه انتها زما

تورتم ده دنیا زما

نن پرون می ولاړه، ناخبره له سبایمه

خدایرو د ژړایمه

خدایرو د ژړایمه

ټوکه

بو سپین ږیری کروند ګرچې زامن یې نه درلودل او دبیکسی احساس یې کاوه دیو مزدور دنیولو په هڅه کې ؤ. ناخبره یوزلمی په مخه ورغی او ورته ویې ویل: ماماجانه! زه مزدوری کوم. که څوک مزدور نیسی او تاته معلوم وی، نوماته یې پته راکړه چې ورشم.

سپین ږیری په زړه کښی ډیر خوښ شو او ورته یې وویل: بچیه! زه خپله مزدور نیسم. راځه له ماسره مزدور شه.

په ټاکلی تنخوا زلمی له سپین ږیری سره مزدور شو.

او فیصله داسی وشوه چې کوم وخت بادار له مزدوره دخوښی څرګندونه وکړی او په خندا وی، نو زلمی به دتنخواد زیاتوالی تقاضا کوی.

څو ورځې و روسته یې یوه څه غنم په خره بار کړل او مزدور ته یې وویل چې دا ژرنده کښی اوړه کړه.

زلمی غنم ژرندی ته ورسول او د ژرندی په ډول یې خالی کړل. ژرنده ګری ورته وویل:

دا غنم ډېر ناپاک دی اول یې پاک کړه بیایې اوړه کړه. ځلمي ورته ووېل: اوس مې د ژرندې وار نیولی دی او په ډول مې اچولی دی بیا به اوړه پاک کړم.

شپه راغله. ژرنده ګری کور ته لاړ. ځلمی ژرنده کښې پاتې شو.

لیوه راغلې او خرېې د ژرندې په مخ کښې ټوټې ټوټې کړ. او ویې خوړ. ځلمی چې له اوړه کولو نه وزګار شو. نو اوړه یې د ژرندې مخې ته راویستل په خادرېې باډول شروع کړل او ټول اوړه بادیوړل.

ژرنده ګری چې ژرندې ته راغی. نو له ځلمي نه یې بوجی د اوړو په مزد کښې واخیسته.

ځلمی تش لاس کورته راغی. بادار یې پوښتنه وکړه چې اوړه دې څه کړل؟

ځلمي ورته ووېل چې غنم ناپاک وو. پس له اوړه کولونه مې وغوښتل چې اوړه پاک کړم. نوهغه ووچې ټول با دیوړل.

بادار ورته وویل چې خردې څه کړم؟ زلمي ورته وویل: هغه لیوه وخوړ. بادار له غوسې نه وخندل.
مزدور وویل: اوس به مې نو تنخوا زیاتوې.

مناجات

خاوند هسې اراده او تصميمونه راکړه
چې پرې د کفر دلبنکرو دسيسې ماتې کړم
په ګوزارونوکې مې داسې برکت واچوه
چې داسير و ولسونو زولنې ماتې کړم
هسې همت، هسې غيرت اوهسې توره راکړه
چې دستمر اوبې لارېو بتخانې ماتې کړم
چې ستا په لار کې يې قربان کړم داسې سرغواړمه
دمظلومانو په خيرومين ځيګر غواړمه
خدايه! لوړ خيال او لوړ عظمت دمسلمان راکوه
مادبنده دغلاميونه خپلواک وساته
چې دذلت او دغفلت تورې پردې وڅيرم
ماستا په لار کې ملاتړلې اوچالاک وساته
د آرمانو نوډک زړګې مې درته سپارم زه
دزمانې له آفتونونه بې پاک وساته
له سوی آه نه مې خاونده تو پانونه جوړ کړه
له تويو وينو مې غليم ته سيلابونه جوړ کړه

متلونه

۱. بېکاري د بدبختۍ زانګوده.

۲. بدخوی چې زوړ ورشي، نو عقل مرورشي.

۳. اوسپنه په اوسپنه ماتيږي.

٤. اوسپنه چې څومره تکيږي، هغومره پخيږي.

۵. بازچې هر څومره خوارشي چونګسې نه خوري.

٦. ړانده ته شپه او ورځ يوه ده.

۷. بې ميوې ونه څوک په ډبره نه ولي.

۸. اوبه په ډانګ نه بېلېږي.

۹. امانت څمکه هم نه خيانتوي.

۱۰. هوښياري ته اشارت، کم عقل ته ګوتمک.

۱۱. پردی خواړه، يا پور دی يا پيغور.

۱۲. پرښو تلوار پر بدو تأمل.

۱۳. ترخه خوره خوتر خه مه وايه.

۱٤. لږ خوره هوسا به اوسه.

۱۵. پلار ګټلي زوی ته آسان وي.

- پای -

PROPERTY ACKU

ARIC
B
G 431
P32 D
9004 v.17

موږ په خدای باندې په ایمان درلودلو سره

په آزادۍ او عدالت په باورلرلو سره

د علم په زده کولو سره

دتا خوندی او ورورۍ په یارۍ سره

د جهالت فقر او شر په ضد باندې

بریالي کیږو

"همتا"

PROPERTY ACKU

د رحمان بابا د کلام نمونه

چه مدام د بل وعیبوته نظر کړي
خدای له خپله عیبه ولی بیخبر کړي

که یوه جودانه عیب وینی به بل کښی
هغه یوه جودانه عیب به یی لوی غر کړي

که دی خپله ګناه لویه لکه غروی
په حیله حیله به غر د مچ وزر کړي

که څوک تله دانصاف په لاس دی در کړي
خپل تمو دبل آس به برابر کړي

تولعنت دی په داهسی منصفی شه
چه له حقه وباطل وته ګذر کړي

تاته رب دملایکو مقام درکړ
ته داخپل صورت پخپله ګاو و خر کړي

که دی یو ویښته دځان دپاسه کوزشی
ځان هغه ساعت له خدایه مرور کړي

د ځوانی عمردی تیر کړ په غفلت کښی
په پیری کښی به څه زیرمه دمحشر کړي

په پیری کښې د ځوانی چاری نه ښایی
ته په ورځ د عاشوری به څه اختر کړی

لکه بیخ د زړی ونی چنجی وخوری
په داتبر عمر به څه شاخ وثمر کړی

دغه باغ به دی خلاص نشی له خزانه
که چا پیرورځنی سد د سکندر کړی

وبدخواه وته هیڅ څوک نصحیت نه کا
(رحمان) ستا په غم شریک دی که باور کړی

خپل عمل دلاري مل

کرد گلو کره چي سيمه دي گلزار شي

اغزي مه کره په پښو کښي به دي خار شي

ته چي بل په غشو ولي هسي پوه شه

چي همدا غشي به ستا په لور گوزار شي

کوهي مه کنه دبل سري په لار کښي

چيري ستا به د کوهي په غاړه لار شي

ته چې هرچاته په خوار وستر گو گوري

لاړ ومبي به ستا صورت ترخاورو خوار شي

آدم زاد په معنی واړه يو صورت دی

هرچا بل آزاروي هغه آزار شي

که ته نه کوي نظر دچا وعيب ته

هرسړی به ستا د عيبو پرده دار شي

دمات لوښي آواز کله ثابت خيږي

دهرچا عمل څرگند پخپل گفتار شي

نن چې صبح ده روښانه لار صحيح کړه

ناگهانه به داصبح شب تار شي

هغه زړه به له طوفانه په امان وی

چې کشتی غوندی دخلکو بار بردارشی.

مزمن فرهنگي فقر سره د وخت په تېرېدو مونږ په دې بريالي شو چې د لومړي ټولګي تر دولسم ټولګي کتابونه تجديد نظر او تدوين کړو.

هدف لرونکي ښوونې او روزنې د ټولنې اقتصادي او فرهنگي پراختيا او لوړوالي يوازنۍ لاره ده چې د هغه پواسطه يوه ټولنه وکړای شي چې خپل انساني شخصيت او اجتماعي موقف ونوروته وپېژني. اوسنۍ تيکنالوژۍ انسانانوته دا قوت بخښلی ده چې د هغه په وسيله خپل ټول تخنيکي معلومات او همدارنګه حوادث په لږ وخت سره د انټرنيټ او اطلاعاتي شبکې له لارې انتقال ورکړي. يا د لويو کتابخانو سره اړيکې ټينګ کړي او له هم هغو کتابونو څخه له همدې شبکې په وسيله بېسيمه ګټه واخلي. اوس يو ويشتم پېړۍ دی او د علمي وروستنۍ انکشافاتو څخه بايد خلکو ګټه واخستلای شي.

افغانستان نشي کولای چې د نړۍ والو ټولنيزونه پرته او د ښوونځيو په تړلو سره. د نوی تخنيکي وسايلو په نه استفادی سره د تمدن، فرهنګ، علوم او نني تيکنالوژۍ په ليرو پاتېدو سره د ټولنيز آرامتيا او هوسائی، دهيواد آبادۍ او انکشاف ته ورسېږي. نو بايد چې ښوونې او روزنې نه خاص پاملرنه وشي او د ښوونځيو ودونو له تعصوب نه پرته د هيواد د بچيانو پر مخ خلاص شي او درسي کتابونه برابر. تجربه لرونکي استاذان وروزل شي، او همدارنګه بچيانو د ښاقه کارونو او جګړو د ډګرونو څخه خلاص او ښوونې او روزنې خواته وبلل شي.

له دې هدف سره همتا د لږو امکانات، محدود مسلکي کادرونو او متخصصونو په درلودلو سره د يو هدف لرونکي ښوونې او روزنې د تعليمي نصاب په تدوين لاس پورې کړ. که څه هم دا تعليمي نصاب د تېرو تعليمي نصابونو په شان د نيمګړتياؤ څخه تش نه دی، نو دغه کار د دتخنيکي او فني کادرونو پر مخنګ او جرأت بخښلو زمينه برابروي چې دهغه په وسيله هغوی راتلونکو نسلونو ته خدمت وکړي.

مضامینو سره قرار لري. په مقابل کښې د عربي دینیات او قرآنکریم مضامین د شاګرد د صحیح او ښه درک د دیني پوهې دپاره تدوین شوي دي. نه د دې دپاره چې هر یو په خپله بوازې مضمون وي.

علمي سیر. ورزش "بدني روزنه" رسم او حرفه چې د مخه تر دې بوازې ساعت ئې ځانته اختصاص ورکول او هغه فقط د استاذ د خوښې او سلیقې تابع ؤ. د مضامین د تاکل شوي محتوا سره د درسي ساعت کتاب او دستور العمل ئې تدوین شوي دي.

د زده کونکو دنظریاتو او دهغوی اهمیت په تعلیم کې له اووم ټولګي څخه تر دوولسم ټولګي پورې خو ساعت په نظر کې نیول شوي دي ترڅو خپل نظرئې څرګند او په تعلیمي نظام کښې برخه واخلي.

برسېره پردې اوسنی تعلیمي نصاب کتابونو دلاندې مشخصاتو په لرلو سره جوړه شوې ده. اوسنی تعلیمي نصاب په کلیوالي بنسټ تدوین شوې ده چې په دې توګه کولای شي کلیوالي او ښاري زده کونکو په څلورم او یا پنځم ټولګیو کې برابر سویه ته ورسوي. هر کتاب خاص هدف د ټول تعلیمي نصاب د هدفونو څخه لري او دهغه د رسونه لاندنی مشخصات لري:

١. په سیستماتیک ډول له ساده نه مغلق لوري ته. له معلوم نه مجهول ته. له تصوراتو څخه مفهوم ته د زده کوونکو دعملي او علمي توانمندي په اساس.
٢. د چاپیریال دواقعیتونو سره سم اویا په بل عبارت دچاپیریال سره سم چې د ښوونې قابلیت ولري.
٣. دزده کونکو د دماغي انکشاف وسیله وي نه چې شاګردانو د دماغ نه د معلوماتو ذخیره جوړه شي.
٤. د ټاکلي صلاحیتونو انتقال ورکوونکي وي.
٥. عملي وي نه مجرد او یا انتزاعي.

٦. د انکار نه منوونکی حقایقو په اساس نه چې د زده کوونکو لپاره د بی اعتمادی روحیه پیدا کړی.
٧. د زده کړی د چاپیریال ارتباطی پل وی له تولنیز چاپیریال سره.

همدغه کتابونه دلاندی مشخصاتو په نظر کې نیولو سره د متخصیصنو تر غور لاندی نیولی شوی ده.

١. دکتابونو او سبقونو ارزیابی د ښوونی او روزنی د اهدافو په اساس او دهغوی سیستمتیکوالی.
٢. د چاپی او علمی غلطـی اصلاح. دموضوعاتو د پوهیدلو توانائی. داصطلاحاتو یوالی. دمثالونو تطبیق له متن سره او د مطلبونو دفورمول بندی درستوالی.

د هدف لرونکی تعلیم او تربیی حاصلول په درې اساسی اصول لکه کتاب، ښوونکی او درسی چاپیریال پوری ارتباط لری د دې موضوع په نظر نیولو سره هر څومره چې د کتاب ښه والی زیات شی ضرورت ده چی صلاحیت لرونکی ښوونکی هم تربیه شی او د زده کړی چاپیریال له دی سره سم منځ ته راشی. برسیره پردی د ټولو لپاره د ښوونی او روزنی زمینه بی له تعصبو ښخه برابر او په نظر کښی ونیول شی. لازم دی یادونه وکړو چې دغه کتابونو د ښه کیدولو گنجایش او ظرفیت لری او دښوونی او روزنی له گرانو متخصیصونو اوملګرو څخه هیله لرو چی خپل لارښوونی د دغی کتابونو د کیفیت او ښه والی لپاره ونه سپموی. چې دغه لارښوونی د راتلونکی نسل حق دی.

دهمتا تعلیمی نصاب کتابونو د لنډ زمانی او د ډله ایز کار محصول دی د مضمونونو د برابرولو اشخاص نومونو په لومړنی چاپ کې نه دی ذکر شوی او دهغوی جلا کیدل اوس گران ښکاری. ځکه له محترم ډاکتر یوسفی، انجنیر حیدری، انجنیر امینی، انجنیر ناصری، پوهندوی

یوسفي، استاد حکمت، انجنیر کاریار، استاد انګار، ښاغلی ربانی، ښاغلی حصارنائی، ښاغلی محمد کبیر سلطانی، صلاح الدین سلطانی، ذبیح الله سلطانی، محترمه نسرین سلطانی، محترمه ملیحه ګلستانی، نعمت الله سعیدی زاده، او غلام علی چې د کتابونو په کمپوز او تایپ او برابرولو فعال برخه اخیستې دی تشکر او مننه کوم. له لوی خدای (ج) څخه دهغوی بریالیتوب در راتلونکی نسلونو لپاره غواړم. پر ځای دی چې له ښاغلی جلال الدین اوحدی څخه د تاریخی منابعو او مدارکو د راټولولو دهمکاری څخه په خاص ډول شکریه او قدردانی وکړم.

په آخر کې له هغو دوستانو څخه چې زمونږ سره ئې د کتاب د تدوین په لاره کښې ګټوره لارښوونه او مرسته کړې دی شکریه وکړم. د هغوی بریالی توب دخدای (ج) څخه غواړم هیله مند یم چې وروسته له دی هم مونږ له خپل لارښوونې څخه بې برخې ونکړی.

مالی امکاناتو لږ والی ودی ته مانع کیږی چې ددغه کتاب سلسله و علاقمندانو په اختیار کښې شودل شی. ددغی نقیصې د برطرف کولو لپاره زیار ګاللی کیږی. امید دی د بل وار دپاره وکولای شو په ډیر شمیر سره د دغو کتابونو سلسلې چاپ کړو.

په ډیر درناوی او قدردانی
انجنیر عبداللهی
دهمتا ډایریکتر

مقدمه:

پوښکاره حقیقت دادی چې د ښوونې او روزنې مقصد او غوښتنه باید وټاکل او انتخاب شی. دښوونې اوروزنې مقصدونه د ټولنې دخلکو د موجوده حالت د ښکارندوی ښکاره ښکاره کیږی. لکه څنګه چې اساسی مقصد دهم هغې ټولنې اړتیاوی تشکیلوی اوباید په نظر کې ونیول شي.

څرنګه چې پښتو ژبه د افغانستان ملی او رسمی ژبه ده نو لازمه ده چې ټول هغه خلک چې په افغانستان کښې ژوند کوی باید په پښتو ژبه وپوهیږی وکولای شي چې د پښتو په ژبی سره وږغیږی پوه شی او وئې پوهولای شي ددې هدف سره سم د همدا د ښوونې او روزنې د تعلیمی نصاب سره سم پښتو ژبه دیو ضرورت په حیث تدریس ئې د خلورم ټولګی څخه شروع کیږی او دهغه تعلیمی نصاب داسی په نظر کې نیول شویدی چې دهغه فارغان نه یوازې وکولای شي چې د پښتو ژبی سر پوه او وپوهوولای شي بلکه د پښتو ژبی د لرغونی ادب او کلتور سره په پوره ټول آشنائی وموندلای شی. دڅلورم ټولګی د پښتو په کتاب کښی د پښتو ګرامر، د پښتو نامتو شاعرانو او د دوی د شعر نمونې، ادبي مظمونونو او دافغانستان نامتو پوهان او عالمان معرفی شوی دی.

همتا د لږ امکاناتو په درلودلو سره ددې کتاب د درسي وجې نه سر بيره بوه لنډه لارښوونه هم تدوين کړيده، خو هغه محترم ښوونکي چې د پښتو ژبې تدريس په غاړه لري د هغه نه ګټه واخستلای شي.

د پښتو کتابونه لکه نور کتابونه د سهوې او کمبوداتو څخه تش نه دي له همدې سببه مونږ د پوهانو او متخصيصونو او د زده کوونکو اولياو څخه هيله لرو چې مونږ ته دا نيمګړتياوې په ګوته کړي او په دې لاره کې ژمونږ سره دې نيمګړتيا وو په پوره کوولو کې مرسته او خپل لارښوونه ونه سپموي خو ددې کتاب په نوي چاپ کې وکولای شو د هغوي لارښووني په نظر کې ونيسو.

په درناوي

د ژبې څانګه

د همتا د تعليمي نصاب د تدوين کميټه

د روح او جسم د خښتن تعالی په نامه

د ټولنیزو د پرمختیا مرستندویان - "همنا"

د ټولنیزو د ویښتیا د پرمختګ پروګرام

د پوهنې او روزنې څانګه

پښتو

د نهم ټولګي

تهیه او تدوین: د تعلیمي نصاب کمیټه

بسم الله الرحمن الرحیم

دټولنیزو دپرمختیا مرستندویان "همتا"

دټولنیزو دویښتیا دپرمختګ پروګرام

دپوهنې او روزنې څانګه

پښتو

دنهم ټولګي

لپاره

PROPERTY ACKU

تهیه او تدوین: د تعلیمي نصاب کمېټه

د کتاب پېژندنه:

نوم: پښتو

ټولګی: نهم

تهیه او تدوین: دهمتا دتعلیمی نصاب کمیته

کمپوز: دکاتب نشراتی خدمات.

دټولنیزو دویښتیا دپرمختګ پروګرام- همتا

لومړی چاپ: ۱۳۷۴

دوهم چاپ: ۱۳۷۸

دکتاب حقوق: د دې اثر ټول حقوق د همتا دپاره محفوظ دی.

د چاپ شمیر: ۱،۰۰۰ توکه.

د نهم تولگی دپستو کتاب د لوستونو فهرست

#	عنوان	صفحه
۱.	دمطالبو فهرست	ا
۲.	سریزه	ج
۳.	مقدمه	ط
٤.	حمد	۱
۵.	نعت	۲
٦.	رحمن بابا	۳
۷.	د رحمان بابا دکلام نمونه	٦
۸.	خپل عمل دلاری مل	۸
۹.	غزل	۱۰
۱۰.	بخیل او فقیر	۱۱
۱۱.	رباعی	۱۲
۱۲.	ضمیرونه	۱۳
۱۳.	زرغونه انا	۱٦
۱٤.	ځلوریځی	۱۹
۱۵.	دلیکوالی لارښوونی	۲۲
۱٦.	پند او نصیحت	۲۵
۱۷.	پوهنه	۲٦
۱۸.	حکایت	۲۹
۱٦.	کتاب خرخوونکی	۳۲
۱۷.	دوه ملگری	۳۳
۱۸.	اشاری ضمیرونه	۳٤
۱۹.	لویوالی	۳٦
۲۰.	لطیفه	۳۸

#	عنوان	صفحه
٢١.	حمید مومند	٤٠
٢٢.	زده کړه!	٤٤
٢٣.	دشاعر مدح	٤٥
٢٤.	میرزا خان انصاری	٤٦
٢٥.	مثنوی	٥٠
٢٦.	بیټ نیکه	٥٢
٢٧.	دپښتو ترجمې	٥٤
٢٨.	ښه میرمن	٦١
٢٩.	دځان ویر	٦٢
٣٠.	ټوکه	٦٤
٣١.	مناجات	٦٧
٣٢.	متلونه	٦٨

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه

په هغه ورځو کې چې دافغانستان ښخه د روسي پوځونو دموجودیت د ختمیدو اتکل کیدل. مونږ په دې باور وُ چې د هیواد ژغورنه د جګړې او ویجاړتیا او بیرحمانه وژل او دفرهنګ له منځ وړل یوازیني لاره دخلکو پوهوالي او جهل او بیسوادي محو کول په ټولنه کښې دي. او په ټول قدرت سره په دغه لاره باید اقدام وشي.

اوس د یوولسو کالو په تیریدو ښخه ز مونږ دا باور لا ټنګ شوی دي. له همدی عقیدی په درلودلو سره په هغه وخت کښې "ګروپ امداد خراسان" مو تاسیس او پس له شپږو کالو تجربې ښخه ورُسته "همکاران ترقی اجتماعی- همتا" ته مو ارتقا ورکړه.

مونږ د قره باغ په ولسوالي د تمکي په کلي کښې د توحید اوسني ښوونځی په ۱۹۹۰ کال کښې د افغانستان د تعلیمي مرکز دکتابونو په استفادی سره شروع کړ، وروسته د ښوونې او روزنې متخصصینو او یو شمیر پوهانو په همکاری سره هغه مو په نوی کتابونو بدل کړ چې د تجدید نظر ښخه وروسته د یو هدف لرونکی ښوونې او روزنې لپاره دغه کتابونو چاپ او علاقه لرونکو ته وړاندی شول.

په لومړی ځل کښې مونږ په دې باور نه وُ چې د محدودو امکاناتو سره مونږ وکړای شو چې د لومړي ټولګی ښخه تر دوولسم ټولګی پوری تعلیمی نصاب تدوین، کتابونه چاپ او ټولینی ته وړاندی کړو. نو د هدف لرونکی تعلیمی نصاب او تدریسی کتابونو په نه درلودلو سره او د